

કુમારો પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનના વંશના સુપુત્રો છો તેથી અમે ક્રોધનો ઉદય દબાવી દઈ કાંઈ કરી શકતા નથી. હવેથી આવું કામ કરતા નહિ, કારણ કે તમારા આ પ્રયત્નથી અમારા રત્નનાં ભવનો રજરેણુથી મેલાં થઈ ગયાં છે. તે પછી નાગદેવો પોતાના સ્થાનમાં ગયા. ત્યાર પછી ભવિતવ્યતા બળવાન હોવાથી અને અષ્ટાપદ જેવા મહાતીર્થની આશાતના દૂર કરવા માટે રક્ષણ અતિઆવશ્યકતા ભરેલું લાગવાથી એક જુદો વિચાર કરે છે. એકલી ખાઈથી બરાબર રક્ષણ ન થાય માટે ગંગાનદીનાં પાણીથી એ ખાઈ આપણે ભરી દઈએ કે જેથી ઘણા કાળપર્યંત તીર્થરક્ષા થાય. આમ ચિંતવી દંડરત્નના બળથી ગંગા નદીનું પાણી આકર્ષી ખાઈ ભરાવી. ત્યારબાદ પાણીનાં મોટાં પૂરો નાગનિકાયને મલીન કરવા લાગ્યાં. તેથી નાગલોકનો ક્રોધ પાછો ફરી વિકરાળરૂપે પ્રગટ થયો. આથી સાઠ હજાર કુમારોને બાળીને ભસ્મ કર્યાં. પરંતુ તીર્થના રક્ષણનો ભાવ હોવાથી અને સમુદાય કર્મના ઉદયને ભોગવીને બધા સાઠે હજાર કુમારો બારમે દેવલોકે ગયા. શ્રી દીપવિજયજી મહારાજ જણાવે છે કે જુઓ જુઓ ! શ્રી અષ્ટાપદતીર્થનું સામ્રાજ્ય તથા સાઠ હજાર કુમારોની તીર્થભક્તિ ! ॥૧ થી ૮॥

॥ મંત્ર: પૂર્વવત્ જાણવો.॥

॥ શ્લોક ॥

કટુકર્મ વિપાકવિનાશનં, સરસપકવફલકૃતઢૌકનમ્ ॥

વિહિતવૃક્ષફલસ્ય વિભો: પુર:, કુરુત સિદ્ધિફલાય મહાજના: ॥૧॥

અર્થ — હે મહાન્ જનો ! (પૂજાના રસિક જીવો) કટુક કર્મના વિપાકને નાશ કરનાર, સરસ પકવ ફલથી કરાયેલું એવું વૃક્ષના ફલનું ભેટણું વિધિસર પ્રભુની આગળ મુક્તિના ફળને અર્થે ધરો ॥૧॥

॥ અષ્ટમ નૈવેદ્ય પૂજા પ્રારંભ ॥

(દોહા)

નૈવેદ્ય પૂજા આઠમી, ભાતિ શત પકવાન્ ॥

થાળ ભરી જિન આગળે, ઠવિયે ચતુર સુજાણ ॥૧॥

અર્થ — હે ચતુર સુજાણ ! (પૂજારસિક જીવો !) આઠમી નૈવેદ્ય પૂજામાં હજારો જાતિનાં પકવાન્ સહિત થાળ ભરીને જિનેશ્વર ભગવાનની આગળ સ્થાપન કરો ॥૧॥

॥ ઢાળ આઠમી ॥

(શ્રાવણ વરસે રે સ્વામી. મેલી ન જાઓ રે અંતરજામી-એ દેશી)

ભરતેશ્વરને રે વારે, અષ્ટાપદ થયું તે વારે ॥

ચક્રી સગરથી રે ખાઈ, અષ્ટાપદ ગિરિરાજ વડાઈ ॥૧॥

વંદો તીરથ રે વારુ, ચોવીશ જિન પડિમા જગતારુ

॥ વંદો તીરથ ० ॥

અજિત જિનેશ્વરથી રે જાણો, પંચમ આરો અંત પ્રમાણો ॥

પયાસ લાખ કોડ રે સાગર, બાવીસ જિનપતિ ગુણરત્નાકર ॥

અડધો આરો ગુણ રત્નાકર ॥ વંદો ० ॥ ચોવીશ ० ॥૨॥

વર્ધમાન જિનને રે વારે, ગૌતમ ગણધર જગજયકાર ॥

અષ્ટાપદગિરિ રે જાવે, દક્ષિણદ્વાર પ્રવેશ સોહાવે

॥ વંદો ॥ ચોવીશ ॥ ૩ ॥

પહેલાં વંદા રે ચાર, જિનવંદા ચક્રીસુત પાર ॥

ચત્તારિ અટ્ઠદશ દોય ભાતિ, ચાલી તેહથી જગમાં ખ્યાતિ

॥ વંદો ॥ ચોવીશ ॥ ૪ ॥

પત્તરસેં ત્રણ તાપસ તારે, ભવજળથી પાર ઉતારે ॥

તાપસ જમતાં રે ભાવે, પાચસેં એકને કેવલ થાવે

॥ વંદો ॥ ચોવીશ ॥ ૫ ॥

સમવસરણને રે જોતાં, પાંચસે એકને કેવલ હોતાં ॥

પ્રભુજીની સુણી રે વાણી, પાંચસેં એક હુઆ તિહાં નાણી

॥ વંદો ॥ ચોવીશ ॥ ૬ ॥

નમો તિથ્થસ્સ ઈમ કહી મુખવાણી, કેવલી પરખદા બેસે નાણી ॥

દીપવિજય કવિરાજ સવાઈ, અષ્ટાપદ ગિરિરાજ વડાઈ ॥

॥ વંદો ॥ ચોવીશ ॥ ૭ ॥

અર્થ — ભરતેશ્વરને વારે યોજન પ્રમાણ આઠ આઠ પગથિયાં કરવાથી અષ્ટાપદ એવું નામ પ્રસિદ્ધિને પામ્યું. સગર ચક્રવર્તીના પુત્રોએ તીર્થની રક્ષાને માટે ખાઈ વગેરે કરીને અષ્ટાપદ ગિરિરાજની વડાઈ એટલે માહાત્મ્ય વધાર્યું એવા શ્રી અષ્ટાપદ તીર્થને હે ભવ્યજનો ! વંદન કરો. તે તીર્થ ઉપર શ્રી ભરત ચક્રવર્તીએ સ્થાપન કરેલાં ચોવીસ ભગવાનનાં બિંબોને વંદન કરો. આ તીર્થ સંસારરૂપી સમુદ્ર તરવામાં તારુ એટલે વહાણ સમાન છે. આ તીર્થ શ્રી ઋષભદેવથી માંડીને પાંચમા આરાના પર્યન્ત સુધી જયવન્તુ રહેશે અને અજિતનાથથી જો ગણીએ તો પાંચમા આરાના અંત સુધીમાં ચોથા આરાના અર્ધ પ્રમાણવાળા કાળથી પચાસ લાખ કોડ સાગરોપમ થાય. આ ચોથા અર્ધ આરામાં પ્રથમ તીર્થકર ઋષભદેવ તથા અજિતનાથ ભગવાનને છોડી દઈને મહાવીરસ્વામી પર્યન્ત બાવીસ તીર્થકર થયા. આ કારણથી બાવીસ તીર્થકરો પણ ગુણના ભંડાર કહેવાયા અને અડધા આરાનો કાળ પણ આંતરે આંતરે તીર્થકર ભગવાનના તીર્થની સ્થાપનાથી પણ ગુણનો ભંડાર કહેવાય છે. છેલ્લા શ્રી વર્ધમાન સ્વામીના જીવનના વારામાં શ્રી ગૌતમ ગણધર પ્રભુએ લબ્ધિ દ્વારા સૂર્યના કિરણોનું અવલંબન લઈ અષ્ટાપદગિરિ પર ચઢી અને દક્ષિણ દ્વારથી પ્રવેશ કરીને ચાર આઠ દશ અને બે-એમ ચોવીસ તીર્થકર પ્રભુને વાંદ્યા. પ્રથમ ચાર તીર્થકરને વાંદ્યા હોવાથી ‘ચત્તારિ અટ્ઠ દશ દોય’ એવી ખ્યાતિ દુનિયામાં ચાલી. તેને માટે ‘સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં’ની પાંચમી ગાથા વિચારવી. વળી, વર્ધમાનસ્વામી મહારાજના તીર્થમાં પંદરસો અને ત્રણ તાપસોએ આ અષ્ટાપદગિરિ તીર્થની યાત્રાથી આત્મસાધના કરી પાંચસે ને એકને ક્ષીર જમતાં જમતાં અને ગિરિરાજના ગુણ ગાતાં ગાતાં, આત્મગુણનું અવલોકન કરતાં કરતાં કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. વળી, પાંચસો એક સમવસરણ દેખતાં કેવલી થયા અને ત્રીજા પાંચસો ને એક મહાવીર પ્રભુની વાણી સાંભળતાં કેવલી થયા, અને ‘નમો તિથ્થસ્સ’ કહીને મહાવીર પ્રભુના સમોવસરણમાં જઈને કેવલી પર્ષદામાં બેઠા. કવિરત્ન શ્રી દીપવિજયજી મહારાજ કહે છે કે આ ગિરિરાજની સવાઈ અને વડાઈ મેં સુંદર કંઠથી ગાઈ છે. તેવા સુંદર તીર્થને વંદન કરો ॥૧ થી ૭ ॥

॥ ઢાળ ॥

(રાગ: ધનાશ્રી-ગિરુઆ રે ગુણ તુમ તણા-એ દેશી)

ચત્તારિ અટ્ઠ દશ દોય મળીને, ચોવીસ જિન ગુણ ગાયા રે ॥
કૈલાસ શિખરે પ્રભુજી બિરાજે, અષ્ટાપદ ગિરિએ પ્રભુજી બિરાજે;

ભરતે બિંબ ભરાયા રે, લાંછન વર્ણ સોહાયા રે ॥
દેહ પ્રમાણ કહાયા રે, ગાયા રે મેં જિનપતિ ગાયા ॥૧॥

તપગચ્છપતિ વિજયાનંદસૂરિ, લક્ષ્મીસૂરિગચ્છરાયા રે ॥
તાસ પરંપર ધર સૂરીશ્વર, ધનેશ્વરસૂરિ સવાયા રે

॥ ગાયા૦ ॥૨॥

રઠેર બંદર સંઘ વિવેકી, લાયક ગુણ નિપજાયા રે ॥
અષ્ટાપદના મહોત્સવ કારણ, પૂજા ગુણ ગવરાયા રે

॥ ગાયા૦ ॥૩॥

આગમ અભ્યાસી ઉપદેશી, રાજેન્દ્રવિજય કહાયા રે ॥
તેહના વચન સંકેતને હેતે, સુકૃત લાભ કમાયા રે

॥ ગાયા૦ ॥૪॥

સંવત્ અઢાર બાણું વરસે, ફાગણમાસ સોહાયા રે ॥
પ્રેમરત્ન ગુરુ ચરણ પસાયે, અમૃત ઘન વરસાયા રે

॥ ગાયા૦ ॥૫॥

દીપવિજય કવિરાજ સવાઈ, મંગલ ધવલ સવાયા રે ॥
મુગતા અક્ષત ફૂલ વધાવો, અષ્ટાપદગિરિ રાયા રે

॥ ગાયા૦ ॥૬॥

અર્થ — ચાર, આઠ, દશ અને બે એમ મળીને ચોવીસ પ્રભુના ગુણ ગાયા. કૈલાસના શિખર ઉપર એટલે બીજા નામ તરીકે અષ્ટાપદગિરિ ઉપર ભરતે ભરાવેલાં બિંબ શોભે છે. લાંછન, વર્ણ અને દેહપ્રમાણ વગેરે શિલ્પશાસ્ત્રના નિયમપૂર્વક એ અપૂર્વ બેઠકની રચના મેં કહી અને જિનેશ્વર ભગવાનના ગુણ ગાયા છે. હવે આ પૂજાના રચયિતા પોતાના નામપૂર્વક પોતાના વડેરા ગચ્છાધિપતિઓનાં નામો સંભારે છે (૧) તપગચ્છના અધિપતિ શ્રીવિજયાનંદસૂરિ, પછી શ્રીવિજયલક્ષ્મીસૂરિ (ગચ્છના અધિપતિ) તેમની પરંપરાને ધારણ કરનારા શ્રીધનેશ્વરસૂરિ રઠેર બંદરમાં રહી વિવેકી સંઘની વિનંતિથી અષ્ટાપદ તીર્થના મહોત્સવને કારણે પૂજાના ગુણ ગવરાવ્યા. વળી, આગમના અભ્યાસી અને ઉપદેશક રાજેન્દ્રવિજય મહારાજ થયા, તેમના વચનના સંકેતથી આ પૂજા બનાવીને પુણ્યની કમાણી પ્રાપ્ત કરી. તે વખતે સંવત્ ૧૮૯૨ની સાલ ચાલતી હતી. ફાગણ માસ શોભતો હતો. જેમના ગુરુ પ્રેમરત્ન મહારાજ હતા તેમના પસાયથી અમૃતના વરસાદરૂપ પૂજાની કૃતિ તેમના શિષ્ય શ્રી દીપવિજયજી કવિરાજે રચી અને મંગળ ધવળના સવાયાં ગીતો ગવાયાં અને શ્રી અષ્ટાપદ ગિરિરાજને મોતીથી અને અક્ષતથી તેમ જ પુષ્પોથી વધાવ્યા. એવા શ્રી ચોવીસ તીર્થકર પ્રભુના ગુણોનું ગાન કર્યું ॥ ૧ થી ૬ ॥

॥ મંત્ર પૂર્વવત્ જાણવો. ॥

॥ श्लोकः ॥

सकलपुद्गलसंगविवर्जनं, सहजयेतनभावविलासनम् ॥
सरसभोजनकस्य निवेदनात्, परमनिर्वृतिभावमहं सृजे ॥१॥

अर्थ - समस्त पुद्गलना संगथी रहित, अने स्वभाविक यैतन्यना જે ભાવોના વિલાસરૂપે અને પરમનિવૃત્તિ આપનારું એવું ષટ્સ ભોજનનું જે નૈવેદ્ય તે અનાહારી પદ પ્રાપ્ત કરવાને માટે આવા નૈવેદ્યથી પ્રભુની આઠમી પૂજા હું રચું છું. ॥૧॥

ઇતિ કવિવર શ્રી દીપવિજયજી કૃત અષ્ટાપદજીની પૂજા સમાપ્ત.

॥ ઇતિશ્રી અષ્ટમ નૈવેદ્ય પૂજા સમાપ્ત ॥

પરિશેષ

(પૂજાનો ભાવાર્થ)

પહેલી પૂજા માટે

વિશેષ ભાવાર્થ — પ્રથમ જલ પૂજાના પ્રકારો ત્રણ, પાંચ, આઠ, સત્તર, એકવીસ અને એકસો ને આઠ છે. આ પ્રકારોને માટે શ્રી આનંદઘનજીકૃત નવમા ભગવાનનું સ્તવન અર્થપૂર્વક જોઈ લેવું. તે ભેદોને માટે સ્તવનકર્તાએ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રની સાક્ષી આપી છે. પ્રથમપૂજાની ઢાળમાં જે જે કવિમુનિવરોએ પૂજાઓ બનાવી છે તેમનાં નામોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. વળી, તે જ ઢાળની દશમી અને અગિયારમી કડીના પ્રશ્નોત્તરમાં સિદ્ધાયલતીર્થથી અષ્ટાપદગિરિ મહાતીર્થ એક લાખ અને પંચાસી હજાર ગાઉ દૂર કહેલું છે. તેની સમજૂતી આ પ્રમાણે જાણવી-

‘શ્રી લઘુક્ષેત્રસમાસ’ની અઠ્યાસીમી ગાથામાં લવણ સમુદ્રના દક્ષિણ દરવાજાથી દક્ષિણાર્ધ ભરતના વચ્ચેવચ્ચ રહેલી અયોધ્યાનગરી એકસો ચૌદ યોજન અને અગિયાર કળા દૂર છે (૧૧૪ યો. ૧૧ ક.) તેના પ્રમાણાંગુલે ગાઉ કહીએ તો એકસો ચૌદ ને સોળસોથી ગુણવા. કારણ કે સોળસો ગાઉનું એક યોજન પ્રમાણાંગુલવાળા માપથી થાય છે. જંબૂદ્વીપાદિક ક્ષેત્રો માપણીમાં પ્રમાણાંગુલે કરીને માપેલાં છે. વળી, અષ્ટાપદગિરિ અયોધ્યાનગરીની નજીકમાં આવેલ છે. તેના ગાઉ કરતાં એક લાખ છયાસી હજાર એકસો ચાર ગાઉ ઉપર ૬ કળા વધે છે. (૧૮૬૧૦૪ ગાઉ, ૬ કળા) આ પ્રમાણ દક્ષિણ દરવાજાથી ગણાયું છે તેથી દક્ષિણ દરવાજાથી શ્રી સિદ્ધાયળ તીર્થ આશરે અગિયારસો ચાર ગાઉ ૬ કળા (૧૧૦૪ ગાઉ ૬ કળા) દૂર હોવો જોઈએ, કારણ કે ઉપલી ગણતરીથી ૧૮૬૧૦૪ ગાઉ, ૬ કળા એટલી સંખ્યા મળે છે અને કવિરત્ન દીપવિજયજી મહારાજ ૧૮૫૦૦૦ હજાર ગાઉ સિદ્ધાયળથી અષ્ટાપદગિરિ દૂર બતાવે છે. થોડી ઘણી સંખ્યામાં જે ફેર રહે છે તેનું સ્વરૂપ બહુશ્રુતો અને સર્વજ્ઞો જાણી શકે પરંતુ આ પ્રમાણ ક્ષેત્રસમાસને આધારે અને પ્રમાણાંગુલ વડે કરીને ક્ષેત્રની ગણના કરતાં આ સંખ્યા મેળવી શકાઈ છે.

આ પૂજાની બીજી ઢાળ

આ પૂજાની બીજી ઢાળમાં જે ભાવો ભરતક્ષેત્રમાં કહ્યા છે તેવા જ ભાવો પાંચ ભરત અને પાંચ ઐરાવતમાં સમજવા. વળી, વીસકોડાકોડી સાગરોપમનું એક કાળયક થાય છે, તેમાં છ ઉત્સર્પિણીના અને છ અવસર્પિણીના એમ બાર આરા હોય છે. ઉત્સર્પિણીના છેલ્લા ત્રણ આરા અને અવસર્પિણીના પહેલા ત્રણ આરા છે, તેના અઢાર કોડાકોડી સોગરોપમ થાય છે. તેમાં યુગલિકધર્મ પ્રવર્તે છે. શ્રાવક

અને સાધુનો ધર્મ વિચ્છેદરૂપ હોય છે. બાકીના બે કોડાકોડી સાગરોપમમાં એક ચોવીસી ઉત્સર્પિણીની અને એક ચોવીસી અવસર્પિણીની થાય છે. તેમાં પ્રભુનો કહેલો શ્રાવકધર્મ તથા સાધુધર્મ તીર્થ સ્થાપનના તેજથી ઝળકે છે. આ ભાવો અનાદિ અનંતરૂપે ભૂતકાળમાં વર્ત્યા છે, વર્તે છે અને ભવિષ્યકાળમાં વર્તશે એમ પવિત્ર આગમો સૂચવે છે.

બીજી ચંદનપૂજા

વિશેષ ભાવાર્થ — પ્રભુના એક કોડ અને સાઠ લાખ (૧,૬૦,૦૦,૦૦૦) કળશના અધિકારમાં આ સંખ્યા પ્રદર્શિત કરેલી છે. તેમાં કળશની સંખ્યા એક-એક જાતિના આઠ-આઠ હજારની હોવાથી ચોસઠ હજાર કળશની સંખ્યા થાય છે. એક-એક કળશથી અઢીસો વખત અભિષેક થતો હોવાથી ચોસઠ હજાર ને અઢીસોથી ગુણીએ તો એક કોડ અને સાઠ લાખ (૧,૬૦,૦૦,૦૦૦) ની સંખ્યા કળશની નહિ પણ અભિષેકની થાય. આ વાત “આત્મભક્તિ મળ્યા કેઈ દેવા” એ પદથી શરૂ થતી શ્રી વીરવિજયજીકૃત સ્નાત્રપૂજાની છેલ્લી ઢાળમાં અઢીસો અભિષેકની ગણનાપૂર્વક અભિષેકની સંખ્યા ઉપર કહ્યા મુજબ જણાવવામાં આવી છે. “ ‘અઢીસે’ અભિષેક આ પ્રમાણે છે.”

૧૦	વૈમાનિક બાર દેવલોકના દશ ઇંદ્ર, તેના દશ અભિષેક.
૨૦	ભુવનપતિના વીસ ઇંદ્રના વીસ અભિષેક.
૩૨	વ્યંતરના બત્રીશ ઇંદ્રના બત્રીશ અભિષેક.
૧૩૨	જ્યોતિષી અઢીદ્વીપ માંહેલા છાસઠ ચંદ્ર અને-છાસઠ સૂર્ય મળી એકસો બત્રીશના એકસો બત્રીશ અભિષેક.
૮	સૌધર્મેન્દ્રની આઠ અગ્રમહિષીના આઠ અભિષેક
૮	ઈશાનેન્દ્રની આઠ અગ્રમહિષીના આઠ અભિષેક
૫	ચરમેન્દ્રની પાંચ અગ્રમહિષીના પાંચ અભિષેક
૬	ધરણેન્દ્રની છ પટરાણીના છ અભિષેક
૬	ભૂતાનેન્દ્રની છ પટરાણીના છ અભિષેક
૪	વ્યંતરની ચાર અગ્રમહિષીના ચાર અભિષેક
૪	જ્યોતિષીની ચાર અગ્રમહિષીના ચાર અભિષેક
૪	લોકપાલના ચાર અભિષેક
૧	અંગરક્ષક દેવનો એક અભિષેક.
૧	સામાનીક દેવનો એક અભિષેક.
૧	કટકના દેવનો એક અભિષેક.
૧	ત્રાયસ્ત્રિંશ દેવનો એક અભિષેક.
૧	પર્ષદાના દેવનો એક અભિષેક.
૧	પન્નગ સુરનો એટલે પ્રજ્ઞાસ્થાન દેવનો એક અભિષેક.

પ્રકીર્ણક

આ જળ-અભિષેકનો ભાવ જળપૂજાની સાથે સંલગ્ન હોય છતાં ચંદનપૂજામાં આ જળ-અભિષેકનો ભાવ કવિરત્ન દીપવિજય મહારાજ લાવ્યા છે, તેનું કારણ તો પ્રાયે એમ જાણવામાં આવે છે કે પ્રભુજીને અભિષેક કર્યા પછી તરત જ ચંદનાદિની પૂજા ઈન્દ્ર મહારાજાએ કરી તેથી સંલગ્નપણાનો ભાવ જળ અને ચંદન પૂજામાં છે, તેથી અભિષેકનો ભાવ ચંદનપૂજામાં લાવ્યા હોય, અને તે ઉચિત જણાય છે.

વિશેષ ભાવાર્થ — ચંદનપૂજાની બીજી ઢાળમાં શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુના વંશ અને ગોત્ર વખાણ્યાં છે. તેની સાથે છત્રીસ રાજકુલ સૂર્યવંશ, ચન્દ્રવંશ, તેમ જ આ ચંદન પૂજાની ઢાળોમાં શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુની સંતતિ આદિ વૃતાન્તો બતાવ્યાં છે.

ત્રીજી પુષ્પપૂજા

વિશેષ ભાવાર્થ — પ્રભુની રાજનીતિ, વિનીતા નગરીને વસાવવી (જંબૂદ્વીપપત્તિની સાક્ષીપૂર્વક), ત્યારબાદ એકસો (૧૦૦) શિલ્પપુરુષોની બહોતેર અને સ્ત્રીઓની ચોસઠ કળાઓ તેમ જ ચતુરંગિણી સેનાનું વર્ણન કર્યું છે. વળી, શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુની ચાર હજાર (૪૦૦૦)ની સાથે દીક્ષાકલ્યાણકની વિચારણા દર્શાવી છે. વળી, ચોવીસ તીર્થકર પ્રભુના દીક્ષાની શરૂઆતમાં કોના હાથથી અને કઈ-કઈ વસ્તુથી પારણાં થયાં અને સુપાત્ર દાન આપનાર જીવોની કઈ કઈ શુભ ગતિ થઈ તેનું વર્ણન કરેલું છે.

ચોથી ધૂપપૂજા

વિશેષ ભાવાર્થ — આ પૂજામાં ઋષભદેવ પ્રભુને કેવળજ્ઞાન અને મરૂદેવી માતાને કેવળજ્ઞાન અને મોક્ષ થયો તે સ્વરૂપ દર્શાવ્યું છે. તેમ જ ચતુર્વિધ સંઘની સ્થાપના અને જિનદેશના પાણ દર્શાવી છે. તેમ જ શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનનું નિર્વાણ અષ્ટાપદજી પર્વત ઉપર થયું તે વખતે ચોસઠ ઈન્દ્રોએ ઊજવેલું પ્રભુનું નિર્વાણ કલ્યાણક પ્રગટ રીતે દેખાડ્યું છે. તેમાં સાક્ષીભૂત (“જંબૂદ્વીપપત્તિ અને આવશ્યકસૂત્રની નિર્યુક્તિ”)નાં પ્રમાણો બતાવ્યાં છે.

પાંચમી દીપકપૂજા

વિશેષ ભાવાર્થ — આ પૂજાની પ્રથમ ઢાળમાં ચોવીસ ભગવાનના દેહ વગેરેનાં પ્રમાણ અને તે મંદિરનું નામ સિંહનિષઘા બતાવેલું છે. પછી શ્રી અષ્ટાપદ ગિરિરાજમાં ભરત વગેરેએ કરેલા વધાવા દર્શાવ્યા છે.

ઢાળ બીજી

વિશેષ ભાવાર્થ — આ ઢાળમાં યોજન યોજન પ્રમાણનાં પગથિયાંનું વર્ણન અને ભરતની આઠ પાટ સુધી આરિસાભવનમાં કેવળજ્ઞાન વગેરે “ઠાણાંગ સૂત્ર”ની સાક્ષીથી પ્રદર્શિત કર્યાં છે.

છઠ્ઠી અક્ષતપૂજા

વિશેષ ભાવાર્થ — આ પૂજાની પ્રથમ ઢાળમાં શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુના શાસનમાં અસંખ્ય પાટપરંપરાએ જીવો એકાવતારી થઈ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં પહોંચ્યા, અને અસંખ્ય જીવો મોક્ષે ગયા એવા ભાવાર્થથી સૂચવતી સાત પ્રકારની સિદ્ધદંડિકા એટલે દેવગતિ અને મોક્ષગતિની પરંપરા અસંખ્યાત શબ્દથી પ્રસિદ્ધ હોવાની વિગત બતાવી છે. આ સિદ્ધદંડિકાનાં સ્તવનો સ્તવનાવલીઓમાં મહાકવિરત્નોએ ગૂંથ્યાં છે. એવી રીતે સાત સિદ્ધદંડિકાનું સ્વરૂપ સગર ચક્રવર્તીના સાઠ હજાર પુત્રોએ સુબુદ્ધિ નામના ચક્રીના મંત્રીરાજને

પૂછવાથી તેઓએ બતાવ્યું છે અને એ વાત સાંભળીને સાઠ હજાર પુત્રોને ધર્મની ઘણી જ અનુમોદના થઈ છે. જેમ કે અહો ધન્ય છે કે અમારા પૂર્વકાળના વડવાઓએ મુખ્ય પાટપરંપરાથી સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન અને મોક્ષ સિવાય બીજી ગતિ પણ મેળવી નથી. આ સાત સિદ્ધદંડિકાનું સ્વરૂપ ઉપાધ્યાયજી શ્રી વિનયવિજયજી મહારાજે ‘લોકપ્રકાશ’ના ગ્રંથમાં વર્ણવ્યું છે. વળી, પંદરસો ને ત્રણ તાપસો કેવળજ્ઞાન પામ્યા એનું સ્વરૂપ પણ આ ઢાળમાં છે.

ઢાળ બીજી

વિશેષ ભાવાર્થ — આ ઢાળમાં શ્રી અજિતનાથ પ્રભુના તીર્થમાં સગર ચક્રવર્તી અને તેના સાઠ હજાર પુત્રોએ શ્રી અષ્ટાપદ તીર્થની આરાધના સુંદર રીતે કરી, તેનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે.

સાતમી ફળપૂજા

વિશેષ ભાવાર્થ — આ પૂજાની પ્રથમ ઢાળમાં અષ્ટાપદગિરિમાં ચતુર્મુખવાળા પ્રાસાદમાં ચાર, આઠ, દશ ને બે એવી સંખ્યાની ગણતરીપૂર્વક સાઠ હજાર પુત્રોએ અષ્ટાપદતીર્થનું ગુણગાન કર્યું છે.

ઢાળ બીજી

વિશેષ ભાવાર્થ — આ ઢાળમાં અષ્ટાપદ તીર્થની ખાઈ તીર્થ રક્ષણને માટે સગર ચક્રવર્તીના સાઠ હજાર પુત્રોએ કરી છે અને ગંગા નદીનું પાણી પણ તેમાં લાવ્યા હતા તે સાઠ હજારનું સામુદાયિક કર્મ હતું. તેમને નાગકુમારે બાળીને ભસ્મ કર્યાં. તીર્થ રક્ષણના સુંદર આશયથી પુણ્યાનુબંધી પુણ્યની પ્રકૃતિ ઉત્પન્ન કરીને બારમે દેવલોકે પહોંચ્યા વગેરેનું વર્ણન છે.

આઠમી નૈવેદ્યપૂજા

વિશેષ ભાવાર્થ — આ ઢાળમાં શ્રી અષ્ટાપદ તીર્થ પાંચમાં આરાના અંત સુધી રહેશે એ વાત કહી છે. તેમ જ અષ્ટાપદગિરિ ઉપર ચઢતાં એક બે પાવડિયા ઉપર ચઢેલા તાપસોને અષ્ટાપદગિરિના વંદનથી અને ગૌતમસ્વામીએ કરાવેલાં પારણાંથી ચમત્કાર પામી ક્ષપકક્ષેણિ પર આરૂઢ થઈ કેવલજ્ઞાન પામ્યા વગેરેનું વર્ણન છે.

ઢાળ બીજી

વિશેષ ભાવાર્થ — આ ઢાળમાં કવિરત્ન શ્રી દીપવિજયજી મહારાજની ગુરુની પરંપરાનાં પવિત્ર નામો પ્રદર્શિત કરેલાં છે. અને શ્રી દીપવિજયજી મહારાજે વિક્રમ સંવત્ ૧૮૮૨ના ફાગણ માસમાં આ પૂજાની રચના કરી છે તે નોંધ્યું છે. શ્રી દીપવિજયજી મહારાજ એક કવિરત્ન હતા અને આગમનો બોધ સારો હોવાથી શ્રી અષ્ટાપદ તીર્થનું વર્ણન આગમ દ્વારા જાણી અષ્ટપ્રકારી પૂજા રાગરાગિણીપૂર્વક અનેક ઢાળોથી રચી છે.

ૐ હ્રીં શ્રીં અષ્ટાપદતીર્થાય નમો નમઃ ॥ ઈતિ મંગલમ્ ॥

2

॥ अष्टापदना स्तवनो ॥

१

(नींदरणी वेरण लुई रही -अे देशी)

श्री अष्टापद उपरे, जाणी अवसर हो आव्या आदिनाथ के,
भावे योसठ ईन्द्र शुं, समवसरणे हो मल्यो मोटो साथ के. श्री. १
विनिता पुरीथी आवी, बहु साथे हो वली भरत लूपाल के,
वांटी हीयडा हेजशुं, तात मुरती हो निके नयणे निहाल के. श्री २
लेई लांभीणां लामणां, कहे वयणलां हो मोरा नयणलां धन के,
विण सांकल विण दोरबांधी, लीधुं हो वहाला तें मन्न के. श्री. ३
लघुभाईअे लाकडा, ते तो तातज हो राभ्या हैडा लुजुर के,
देशना सुणी वांटी वदे, धन्य जवडा हो जे तर्या भव पूर के. श्री .४
पूछे प्रेमे पूरीयो, आ भरते हो आगल जगदीस के,
तीर्थकर केता होशे, भाणे ऋषभज हो अम पछी त्रेवीश के. श्री. ५
माघनी सांमली तेरशे, प्रभु पाम्या हो पद परमानंद के,
सांभणी भरतेश्वर कहे, ससनेही हो नाभिरायना नंद के. श्री. ६
मनमोहन दिन अेटला, मुज साथे हो इषणा नवी लीध के,
हेज हैयानो परहरी, आज ठांडा हो अबोलडा लीध के. श्री. ७
विण वाके कांई विसरीया, तें तोडया हो प्रभु प्रेमना त्राग के,
ईन्द्रे भरतने बुळव्या, दोष म दीयो हो अे जिन वीतराग के. श्री.८
शोक मुकी भरतेसइ, वार्धिकने हो वली दीध आदेश के,
थुल करो जिण थान के, संस्कारो हो तातज रीसहेसके. श्री.९

વલી બંધવ બીજા સાધુની, તિહાં કીધી હો ત્રણ થુભ અનુપકે,
 ઊંચો સ્ફટિકનો કુટકો, દેખી ડુંગર હો હરખ્યો ભણે ભૂપ કે. શ્રી. ૧૦
 રતન કનક થુભ ઢુંકડી, કર્યો કંચન હો પ્રાસાદ ઉતંગ કે,
 ચોબારો ચૂંપે કરી, એક જોયણ હો માન મન રંગ કે. શ્રી. ૧૧
 સિંહનિષઠા નામના, ચોરાસી હો મંડપ પ્રસાદ કે,
 ત્રણ કોશ ઉંચો કનકનો, ધ્વજ કલશે હો કરે મેરુ શું વાદ કે. શ્રી. ૧૨
 વાન પ્રમાણે લાંછન, જિન સરિખી હો તિહાં પ્રતિમા કીધ કે,
 દોય ચાર આઠ દસ ભલી, ઋષભાદિક હો પૂરવે પર સિદ્ધ કે. શ્રી. ૧૩
 કંચનમણિ કમલે ઠવી, પ્રતિમાની હો આણી નાશીકા જોડ કે,
 દેવ છંદો રંગ મંડપે, નીલાં તોરણ હો કરી કોરણી કોડ કે. શ્રી. ૧૪
 બંધવ બેન માત તણી, મોટી મુરતિ હો મણિ રતને ભરાય કે,
 મરૂદેવા મયગલ ચઢી, સેવા કરતા હો નિજ મુરતીની પાય કે. શ્રી. ૧૫
 પાડિહારજ છત્ર ચામરા, જક્ષાદિક હો કીધા અનિમેષ કે,
 ગોમુખ ચતુર ચક્કેસરી, ગઢવાડી હો કુંડ વાવ્ય વિશેષ કે. શ્રી. ૧૬
 પ્રતિષ્ઠા પ્રતિમા તણી, કરાવે હો રાજા મુનિવર પાસ કે,
 પૂજા સ્નાત્ર પ્રભાવના, સંઘ ભગતી હો ખરચે ઘણી આથ કે. શ્રી. ૧૭
 પડતે આરે પાપીયા, મત પાડો હો કોઈ વિરૂઠ વાટ કે,
 એક એક જોયણ આંતરે, ઈમ ચિંતવી હો કરે પાવડીયા આઠ કે શ્રી. ૧૮
 દેવ પ્રભાવે એ દેહરાં, રહેશે અવિચલ હો છઠ્ઠા આરાની સીમ કે,
 વાદે આપ લબ્ધિ બળે, નર તેણે ભવ હો ભવસાગર ખીમ. શ્રી. ૧૯
 કૈલાસ ગિરિના રાજ્યા, દીયો દરિશણ હો કાંઈ મ કરો ઢીલ કે,
 અરથી હોયે ઉતાવલા, મત રાખો હો અમશું અડખીલ કે. શ્રી. ૨૦
 મન માન્યાને મેળવો, આવા સ્થાને હો કોઈ ન મલે મિત્ર કે,
 અંતર જામી મિલ્યા પછી, કિમ ચાલે હો રંગ લાગ્યો મજાઠ કે. શ્રી ૨૧
 ઋષભજી સિદ્ધિ વધુ વર્યા, ચાંદલીયા હો તે દેઉલ દેખાડ કે,
 ભલે ભાવે વાંદી કરી, માગું મુક્તિના હો મુજ બાર ઉઘાડ કે. શ્રી. ૨૨
 અષ્ટાપદની જાતરા, ફલ પામે હો ભાવે ભણે ભાસ કે,
 શ્રી ભાવવિજય ઉવજઝાયનો, ભાણ ભાખે હો ફલે સઘલી આસ કે. શ્રી.૨૩

૨

(ચાર શરણ નિત્ય ધ્યાઈએ, એ દેશી)

અષ્ટાપદ આદિ જિણંદ, દર્શનચિત હુલસાય મેરે લાલ,
 અતીશય લબ્ધીકો નહી, દર્શન કેમ કરી થાય મેરે લાલ, અષ્ટાપદ. ૧ એ આંકણી.
 પાંખ નથી આવું ઉડી, દેવ તણી નથી સહાય મેરે લાલ,
 વિદ્યાધર મલે નહી, મન મારું અકુલાય મેરે લાલ. અષ્ટાપદ. ૨
 ભરતે ભરાવ્યા બિંબ ત્યાં, ચોવીસ જિન નિજકાય મેરે લાલ,
 વર્ણવર્ણ મેં થાપીયા, ચાર આઠ દશ ને દોય મેરે લાલ. અષ્ટાપદ. ૩,
 જન્મ સફળ થાય માહરો, જો પુજું પ્રભુના પાય મેરે લાલ,
 ગૌતમ અષ્ટાપદ ચડયા, લબ્ધીવંત કહાય મેરે લાલ. અષ્ટાપદ. ૪.
 શક્તી નથી સેવક તણી, કિમ કરી આવું હું હજુર મેરે લાલ,
 વિજય કલ્યાણસૂરી તણો, દુર્લભવિજય ગુણ ગાય મેરે લાલ. અષ્ટાપદ. ૫

૩

(ગરબાની દેશી)

અષ્ટાપદ આદિજિણંદજી, દર્શન ચિત્ત હુલસાય સાહેબ સાંભળજો !
 અતિશય લબ્ધિ કોઈ નથીજી, દર્શન કિમ કરિ થાય સાહેબ. ॥૧॥
 પાંખ નહીં આવું ઉડીજી, સુરની નહીં પણ સહાય સાહેબ. ॥
 વિદ્યાધર મલતા નથીજી, મન મારું અકુલાય સાહેબ. ॥૨॥
 ગજવર મન રેવા વસેજી, વાછરડા મન માય સાહેબ.
 ચાતક ચાહે મેહલોજી, મન મારું જિનરાય સાહેબ. ॥૩॥
 ભરત બનાવ્યા રત્નાનાજી, તીર્થકર સમકાય સાહેબ ॥
 નિજ નિજ વર્ણો થાપિયાજી, બિંબ ભલા જિનરાય સાહેબ. ॥૪॥
 ચાર આઠ દશ દોય છેજી, વંદન મન લલચાય સાહેબ. ॥
 જન્મ સફલ છે તેહનોજી, પૂજે પ્રભુના પાય સાહેબ. ॥૫॥
 વીર જિનંદ પ્રભુ એકદાજી, ભાષે પરષદામાય સાહેબ. ॥
 ભૂચર નિજલબ્ધે કરેજી, યાત્રા ઉપર જાય સાહેબ. ॥૫॥
 તિણભવ મુક્તિ તે વરેજી, એમાં શંકા ન કાંચ સાહેબ. ॥
 સાંભલી ગૌતમ આવીયાજી, વાંદે મન વચકાય સાહેબ ॥૭॥

પંદરસો તાપસ તપેજી, દેખી મન હર્ષાય સાહેબ. ॥
 ગૌતમને ગુરુ થાપીએજી, સહુના મનમાં ભાય સાહેબ. ॥૮॥
 દીક્ષા લઈ ગુરુ થાપિયાજી, ગૌતમ મહામુનિરાય સાહેબ. ॥
 વીરવંદનને આવતાજી, કેવલ જ્ઞાન ઉપાય સાહેબ. ॥૯॥
 એમ અનેક સિદ્ધ થયાજી, આઠે કર્મ ખપાય સાહેબ. ॥
 સાદિ અનંત પદવી વરીજી, પુનરાગમન મિટાય સાહેબ. ॥૧૦॥
 શક્તિ નથી આવવાતણીજી, ભક્તિ વિશે ગુણગાય સાહેબ. ॥
 આતમ લક્ષ્મી આપજોજી, વલ્લભ શિવ સુખ થાય સાહેબ. ॥૧૧॥

૪

(કુંવર ગભારો નજરે દેખતાંજી -એ દેશી)

ચઉ અઠ દસ દોય વંદીએજી, વર્તમાન જગદીશ રે ॥
 અષ્ટાપદગિરિ ઉપરેજી, નમતાં વાઘે જગીશ રે ॥
 ભરત ભરતપતિ જિનમુખેજી, ઉચ્ચરીયાં વ્રત બાર રે ॥
 દર્શનશુદ્ધિને કારણેજી ચોવીશ પ્રભુનો વિહાર રે ॥ચઉ.॥૧॥
 ઉંચપણે કોસ તિગ કહ્યુંજી, યોજન એક વિસ્તાર રે ॥
 નિજ નિજ માન પ્રમાણ ભરાવીયાંજી, બિંબ સ્વ પર ઉપગાર રે ॥ચઉ.॥૨॥
 અજિતાદિક ચઉ દાહિણેજી, પશ્ચિમે પડિમા આઠ રે ॥
 અનંત આદે દશ ઉત્તરેજી, પૂરવે રિષભ વીર પાઠ રે ॥ચઉ.॥૩॥
 રિષભ અજિત પૂર્વે રહ્યાજી, એ પણ આગમ પાઠ રે ॥
 આત્મશક્તે કરે જાતરાજી, તે ભવિમુક્તિ વરે હણી આઠ રે ॥ચઉ.॥૪॥
 દેખો અયંબો શ્રી સિદ્ધાયણેજી, હુઆ અસંખ્ય ઉદ્ધાર રે ॥
 આજ દિને પણ એણે ગિરિજી, ઝગમગ ચૈત્ય ઉદાર રે ॥ચઉ.॥૫॥
 રહેશે ઉત્સર્પિણી લગેજી, દેવમહિમા ગુણ દાખ રે ॥
 સિંહ નિષઘાદિક ચિરપણેજી, વસુદેવહિંડીની શાખ રે ॥ચઉ.॥૬॥
 કેવળી જિનમુખ મેં સુણ્યુંજી, એણે વિઘે પાઠ પઢાય રે ॥
 શ્રી શુભવીર વચન રસેજી, ગયા રિખવ શિવ ઠાય રે ॥ચઉ.॥૭॥

૫

- અષ્ટાપદ ગિરિ યાત્રા કરણહું; રાવણ પ્રતિહરિ આયા;
પુષ્પક નામે વિમાને બેસી, મંદોદરી સુહાયા. ૧
- શ્રી જિન પુજી લાલ, સમક્તિ નિર્મલ કીજે,
નયણો નિરખી હો લાલ, નરભવ સફલો કીજે,
હૈયડે હરખી લાલ, સમતા સંગ કરીજે, આંકણી.
ચઉમુખ ચઉગતિ હરણ પ્રાસાદે, ચઉવીસે જિન બેઠા;
ચઉદશિ સિંહાસન સમનાસા, પૂરવ દિસિ દોય જિઠ્ઠા. શ્રી. ૨
- સંભવ આદે દક્ષિણ ચારે, પશ્ચિમ આઠ સુખાસા;
ધમ; આદિ ઉત્તરદિશિ જાણો, એવંજિન ચઉવીસા. શ્રી. ૩
- બેઠા સિંહ તણે આકારે, જિણહર ભરતે કીધાં;
રચણ બિંબ મૂરતિ થાપીને, જગ જશવાદ પ્રસિદ્ધા. શ્રી. ૪
- કરે મંદોદરી રાણી નાટક, રાવણ તાંત બજાવે;
માદલ વીણા તાલ તંબુરો, પગરવ ઠમ ઠમકાવે. શ્રી. ૫
- ભક્તિ ભાવે એમ નાટક કરતાં, ત્રુટી તંતી વિચાલે;
સાંધી આપ નસા નિજ કરની, લઘુ કલાશુ તતકાલે. શ્રી. ૬
- દ્રવ્ય ભાવશું ભક્તિ ન ખંડી, તો અક્ષય પદ સાધ્યું;
સમક્તિ સુરતરૂ ફલ પામીને; તીર્થકર પદ બાંધ્યું. શ્રી. ૭
- એણિપરે ભવિજન જે આગે, બહુ પરે ભાવના ભાવે;
જ્ઞાનવિમલ ગુણ તેહના અહનિશા, સુરનર નાયક ગાવે. શ્રી. ૮

॥ ऋषભની શોભા હું શી કહું ? ॥

કવિ ધનપાલ દ્વારા પ્રાકૃત ભાષામં રચિત તથા
મુનિશ્રી ધુરંધરવિજયજી દ્વારા અનુવાદિત ભાવભીની પ્રથમ તીર્થકર-સ્તવના

બાલત્તર્ણિમિ સામિય, સુમેરૂસિહરંમિ કણયકલસેહિં ।

તિઅસાસુરેહિં ન્હવિઓ, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧॥

જે જન્મસમયે મેશ્વરિની સ્વાર્ણરંગી ટોચ પર, લઈ જઈ તમોને દેવને દાનવગણો ભાવે સભર;
કોડો કનક કળશો વડે કરતા મહા અભિષેકને, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે. ૧

તિઅસિંદકયવિવાહો, દેવી સુમંગલા સુનંદાણ ।

નવકંકણો સિ સામિઅ, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૨॥

સોહામણી સુમંગલાને વળી સુનંદા સાથમાં, ચતુરાઈથી ચોરી રચી ઇન્દ્રે કરેલ વિવાહમાં;
મીઠોળબંધા વર બની શોભી રહ્યાતા જે સમે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે. ૨

રાયાભિસેયકાલે, વિણીયનગરીઙ તિઅસલોગંમિ ।

ન્હવિઓ મિહુણનરેહિં, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૩॥

નગરી વિનીતામાં સુરો રાજ્યભિષેક રૂડો કરે, થાપે તમોને સ્વાર્ણના સિંહાસને તે અવસરે;
વિનયી યુગલિયા માત્ર અંગૂઠે કરે અભિષેકને, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે. ૩

દાણં દાઙુણ પુણો, રજ્જં ચઙ્ગુણ જગગુરૂ પઢમો ।

નિક્કમણમહિમકાલે, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૪॥

દઈ દાન સંવત્સર લગી દારિદ્રય જગનું સંહર્યું, ને જગતગુરુ તે વિશ્વનું સામ્રાજ્ય પળમાં પરહર્યું;
સંસારથી નિષ્કમણ કેરો પ્રથમ ભવ્ય પ્રસંગ તે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે. ૪

સિબિઅવિમાણારૂઢો, જઈઆ તં નાહ દિક્કવસમયંમિ ।

પત્તો સિદ્ધત્થવણં, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૫॥

રે દેવ-દેવેન્દ્રો નરેન્દ્રોએ વહન જેને કરી, થઈ દિવ્ય શિબિકારુઢ ચાલ્યા સમય સંચમનો કળી;
સિદ્ધાર્થ વનમાં સર્વત્યાગ કરી રહ્યા'તા જે સમે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે. ૫

કાઙણ ય ચઙમુટ્ઠિં, લોયં ભયવં પિ સક્કવયણેણં ।

વાસસહસ્સં વિહરઙ્ગ, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૬॥

ત્યાં લોચની વેળા વચન જે ઇન્દ્ર દેવે ઉચ્ચર્યા, તેથી કર્યો ચઉમુષ્ટિ લોચ પછી મહાવ્રત આદર્યા;
ને વર્ષે એક સહસ્ત્ર કીધો નિત્ય પાદ વિહારને, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે. ૬

રંજંતો વણરાઈ, કંચણવન્નેણ નાહ દેહેણ ।
ધન્નાઈ મયકુલાઈં, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૭॥

કાયા તમારી કનકવરણી, તેજપુંજ વિખેરતી, વનરાઈ પૂર્ણ વિહારપથની તેથી રંગાઈ જતી;
તે દૃશ્યના સાક્ષી મૃગોના વૃંદ પાણ અતિ ધન્ય છે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૭

નમિવિનમી રાયાણો, તહ પયપઝમંમિ નાહમલ્લીણા ।
પત્તા વંછિયરિદ્ધિં, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૮॥

બે ભાઈ નમિ ને વિનમિએ તુજ ચરણરૂપી પદ્મમાં, થઈ લીન કીધી સેવના કેવી ગજબ વન ભોમમાં;
કે સર્વ વાંછિત રિદ્ધિ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈતી એમને, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૮

ગયપુર સેયંસરાણ્ણો, પઢમવિન્નપારણા ।
ઇક્કુરસં વિહરંતો, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૯॥

સોહામણું તે હસ્તિનાપુર નગર પહેલા પારણે, જ્યાં આપ જઈ ઊભા હતા, શ્રેયાંસનૃપને બારણે;
વહોર્યો હતો ત્યાં ઇશ્વરસ કરચુગલ લંબાવી તમે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૯

અધ્ધતેરસકોડીઓ, મુક્કા સુરવેહી તુમ્હે (ટ્ટે) હિં ।
ઉક્કોસા વસુહારા, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧૦॥

અવસર્પિણીના પ્રથમ એ ભિક્ષાગ્રહણનાં અવસરે, થઈ હરખ ઘેલા દેવગણ ઉત્કૃષ્ટ વસુધારા કરે;
થઈ સાડી બાર કરોડ સોનૈયાની વૃષ્ટિ આંગણે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૦

છટ્ટટ્ટ મદસમદુવાલસેહિં માસદ્ધમાસખમણેહિં ।
ઉમ્મં તવં તવંતો, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧૧॥

છન્નસ્થ કાળે છટ્ટ અટ્ટમ દશમ દ્વાદશ ભક્તને, પન્નર વળી માસક્ષમાણના ઉગ્ર તપ આચારને;
પ્રભુ નિત્ય કરતા'તા ઉમંગે આપ વારંવાર જે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૧

લંબંતવાહુજ્જુ(જુ)યલો, નિચ્ચલકાઓ પસન્નચિત્તમણો ।
ધમ્મજ્ઞાણંમિ ઠિઓ, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧૨॥

એકાંતમાં જ્યારે તમે બે હાથને લાંબા કરી, કાયા કરી થિર ચિત્તને મન સુપ્રસન્નપણે ધરી;
નિષ્કંપ કાયોત્સર્ગમાં ધરતા ધરમના ધ્યાન ને, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૨

તહ પુરિમતાલનયરે, નગ્ગોહદુમસ્સ સંઠિઓ હિટ્ઠા ।
કેવલમહિમા ગહિઓ, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧૩॥

રુડી અહો તે પુરિમતાલ પુરી અયોધ્યાનું પરું, રુડો હજારો ડાળથી તે વિસ્તરેલો વટતરુ;
જ્યાં ધ્યાનની ધૂણી ધખાવી વર્યા કેવળજ્ઞાનને, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૩

પઝમેસુ ઠવિઅચલણો, બોહંતો ભવિઅકમલસંડાઙ્ગ ।
સામિઅ તેચ્ચિઅ ધન્ના, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧૪॥

નવ કનક કમળે પાય ઠવતાં વિચરતાં પૃથ્વીતળે, તું ભવ્ય રૂપી કમળવનને ખીલવે પ્રવચનબળે;
તુજ દેશનાથી જે થયા પ્રતિબુદ્ધ તે અતિધન્ય છે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૪

તિઅસાસુરમજ્જગઓ, કંચણપીઢંમિ સંઠિંઓ નાહ !

ધમ્મં વાગરમાણો, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧૫॥

હે ત્રણ ભુવનના નાથ બેસી સ્વર્ણના સિંહાસને, સુર અસુર કેરી પર્ષદ્વથી વીંટળાઈ તે ક્ષણે;
દેતા અપૂરવ ધર્મ કેરી દેશનાને આપ જે; ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૫

તે ધન્ના કયપુત્રા, જેહિં જિણો વંદિઓ તયા કાલે ।

કેવલ (હ?) નાણસમયે, તે ધન્ના જેહિ દિટ્ઠોસિ ॥૧૬॥

જે વંદનીય બન્યા નિરંતર દેવતાના વૃન્દથી, કેવલ્ય પામ્યા બાદ તેવા નાથને બહુ ભાવથી;
જેણે કર્યા વંદન અહો તે ધન્ય છે કૃત્યપુણ્ય છે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૬

ધન્નેહિં તુમં દીસસિ, નવિઅ અહન્નેહિં અકય પુત્રેહિં ।

તુહ દંસણરહિયાણં, નિરત્થયં માણુસં જમ્મ ॥૧૭॥

જે ધન્ય છે તેને જ તારું દિવ્યદર્શન સાંપડે, રે પુણ્યહીન અભાગિયાની નજરમાં તું ના પડે;
તેનો જન્મ નિષ્કળ ગયો જેણે નિહાળ્યો ના તને, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૭

મિચ્છત્તિમિરવામોહિઅંમિ, જયનાહ તિહુઅણે સયલે ।

ઉમ્મીલીઝ્ઞ નયણે, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧૮॥

મિથ્યાત્વ કેરું ઘોર અંધારું છવાયું વિશ્વમાં, વ્યામૂઢ થયું ત્રણ ભુવન પૂરું મોહના અતિજોશમાં;
હે ત્રણ ભુવનના નાથ ખોલી મોહ ઘેલી આંખને, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૮

અટ્ટાવયંમિ સેલે, ચડદસભત્તેણ મુક્કલમણુપત્તો ।

દસહિ સહસ્સેહિ સમં, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૧૯ ॥

રજતાદ્રિના શિખરે બની આરુઢ પર્યકાસને, દસ સહસ મુનિવર વૃંદ સાથે તું લલ્લો નિર્વાણને;
પયખાણ ચઉદશ ભક્તનું પયખ્યું હતું સહુએ તમે, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૧૯

ઇઅચલ્લણ-જમ્મ-નિક્કલમણ-નાણ-નિવ્વાણકાલસમયંમિ ।

ભત્તિબ્ભર નિબ્ભરેહિં, તે ધન્ના જેહિં દિટ્ઠોસિ ॥૨૦॥

તુજ ચ્યવન, જન્મ, વ્રતગ્રહણ કેવલ્ય મુક્તિ અવસરે, જે દેવતાઓ પંચ કલ્યાણક તણા ઓચ્છવ કરે;
તેમાં ભળી ઉરના ઉછળતા ભક્તિ ભાવે આદ્ર થૈ, ત્યારે તમોને જેમણે જોયા હશે તે ધન્ય છે.૨૦

દઢ-મૂઢ-અયાણેણ, ભત્તિઅ સંથુઓ સયા ભયવં ।

તં કુણસુ નાભિનંદણ !, પુણો વિ જિણસાસણે બોહીં (હિં) ॥૨૧॥

અતિમૂઢ ને અજ્ઞાનથી પરિપૂર્ણ છું તોયે વિભો ! બહુ ભક્તિભાવે આપની સ્તવના કરી છે મેં પ્રભો!;
તો ત્રિજગવંદન નાભિનંદન એટલી કરજો હવે, કરુણા તમારું દિવ્યશાસન પ્રાપ્ત થાય ભવોભવે.૨૧

4

॥ श्री अष्टापद तीर्थ की आरती ॥

- चौबीस जिनेश्वर आरती कीजे
मन वांछित फल शिव सुख लीजे....(1)
- चौबीस जिनेश्वर मूरत भराई
भरत महाराजे अष्टापदजी (2)
- गुरु गौतम की महिमा न्यारी,
अनन्त लब्धि के गुरु भंडारी (3)
- जो जन नित उठ गौतम ध्यावें
रोग शोक नही कभी संतावे (4)
- रावण नृप ने भक्ति करके,
गोत्र तीर्थकर यहाँ बांधा रे (5)
- सहज सरल और शुभ भाव सें
भक्ति करे जो मुक्ति पावे. (6)
- तीर्थ तिरने का स्थल रे, आरती गावें 'मयूर' भाव से

॥ अष्टापदजी मंगल दीवो ॥

- दीवो रे दीवो प्रभु मंगलिक दीवो ।
प्रभु भक्ति मां बहु लावो ।
जो जन भक्ति करे, बहु भावे ।
मुक्ति पूरी नो पंथ वो पावे ।
मंगल चतुर्विध संघ नो थावे ।
ऐवी भावना सहृष्टे भावे ।
अष्टापदजी जिन चौबीस आरती उतारे राजा कुमारपाल बिराजे
आरती उतारे राजा भरत महाराजे
हिल मिल सहृष्ट प्रभु चरणे आये
कनक संग सहृष्ट दीवो गावे.....दीवो रे दीवो प्रभु मंगलिक दीवो ॥

